

POLITIKEN I RÄTTEN: KOMMENTARER KRING DEN JUDICIELLA STATSKUNSKAPENS PROBLEMOMRÅDEN, FRÅGESTÄLLNINGAR OCH POLITIKRELEVANS

Dag Anckar

1. Introduktion och syfte

Det är naturligtvis att framhålla det välkända när man påpekar att antalet fenomen som statskunskapen konkret intresserar sig för har tenderat att kraftigt öka: disciplinens uppfattning om sin intressesfär har vidgats till att omfatta områden som tidigare inte ansågs vara objekt för den vetenskap som studerar politik. Denna vidgning har emellertid inte enbart tagit formen av en inmutning av ny mark. Samtidigt med denna expansion har det försiggått en form av reorientering, där en insikt om att statskunskapen även borde återgå till områden som redan lämnats gjort sig gällande — vad man här genast tänker på är det nyvaknade intresset i västerländsk statskunskap för sådana begrepp som »staten» och »statens roll».¹ Ett annat sådant område konstitueras av det vi kunde kalla judiciella fenomen, d.v.s. den dömande maktens politikanknytningar och roll i politiken. Detta område var tidigare i viss mening inte bara centralt, utan t.o.m. disciplindominerande — t.ex. i USA bestämdes under senare hälften av förra århundradet den politiska forskningen väsentligt av de författningsrättsliga kategorierna. Detta skedde då — såsom *Erik Rasmussen* har påpekat — utifrån en outtalad förutsättning att det politiska livet utspelades helt inom författningens ram och helt i överensstämmelse med dess föreskrifter: den ledande frågan var vem som har kompetens (och därmed makt) att fatta olika beslut.² I och med att denna frågeställning övergavs till förmån för ett mer markerat isärhållande av författningsrätt och politisk praxis tilldelades emellertid den rättsliga aspekten en bakgrundsposition inom statskunskapen, och när *Nils Herlitz* i mitten av 1960-talet skrev att statsrätten »för somliga är en nödvändig och väsentlig ingrediens i statskunskapen, kanske rentav dess kärna»,³ hävdade han nog en åsikt för vilken den stora majoriteten statsvetare stod helt främmande.

Om vi emellertid ersätter begreppen »författningsrätt» och »statsrätt» med »judiciell statskunskap» vinner den anförda bedömningen betydligt i relevans. »Public law is in a state of flux. A field which had for a time drifted close to the outer margins of political science is now fast returning to the fold», lyder

en situationsbestämning av *Joel Grossman* och *Joseph Tanenhaus* från år 1969.⁴ Författarna lägger härvid två omständigheter till grund för sin bedömning: dels en problemmässig nyorientering som överflyttat intresset från legalistiska till politisk-realistiska spörsmål; dels en metodisk väckelse som tagit formen av ett starkt intresse för kvantitativa tekniker.⁵ De konkreta uttrycken för denna nyorientering kunde man objektsmässigt klassificera på olika sätt, men en allmänt tillämpad grov indelning skiljer mellan å ena sidan det judiciella beteendet, å andra sidan den judiciella processen.⁶ Med sistnämnda begrepp förstår man en uppsättning interrelaterade procedurer och roller genom vilka en eller flera auktoritativa personer fäller avgöranden i hos dem enligt bestämda regler anhängiggjorda tvistemål; med det judiciella beteendet förstår vi det beteende dessa personer ger uttryck åt i sin verksamhet och de bakomliggande motiven för detta beteende.⁷ Den forskningstradition som gäller det judiciella beteendet är då substansmässigt att betrakta som en del av den tradition som gäller den judiciella processen, ett faktum som bl.a. observerats i försök att systemteoretiskt inordna beteende i en övergripande process — vi skall senare återkomma till strävanden i denna riktning. Att det judiciella beteendet ändå — såväl här som annorstädes — betraktas som en i viss mån skild genre faller tillbaka på främst två omständigheter: dels har denna genre vad det konkreta forskningsintresset beträffar haft en kvantitativt sett mycket stark position, dels har den en i viss mån egen lärdomshistorisk upprinnelse i det den kan sägas vara en utväxt eller en del av den mer allmänna statsvetenskapliga tankeströmning som vi kallar behavioralism.

På samma sätt som för behavioralismen generellt gäller även för dess judiciella pendang att den inte kan tidfästas till en precis tidpunkt — det fanns i så tidiga stadier som 1920- och 1930-talen flera ansatser att identifiera sådana problemställningar som senare kommit att dominera studiet av judiciellt beteende.⁸ Yttre situationella omständigheter bidrog till att ge dessa ansatser luft under vingarna, särskilt Högsta domstolens inställning till president *Roosevelts* New Deal-politik. Såsom *Max Lerner* framhåller i en i den judiciella litteraturen ofta citerad passage, medförde detta en förskjutning i allmänhetens syn på Högsta domstolen, innebärande att den (allmänheten)

»began to see that judicial decisions are not babies brought by constitutional storks, but are born out of the travail of economic circumstance. They learned that judges are human ... They dared look upon the judicial Medusa-head, and lo! they were not turned to stone».⁹

Inom litteraturen gav den ovan antydda New Deal-problematiken upphov till en bok som får betraktas som en milstolpe i utforskandet av det judiciella beteendet, nämligen *C. Herman Pritchetts* »The Roosevelt Court: A Study in Judicial Politics and Values 1937—1947».¹⁰ Pritchett betraktade Högsta domstolen i USA som en liten grupp av beslutsfattare, vilkas voteringsbeteende

bäst kunde förklaras med hänvisningar till de enskilda domarnas policypreferenser, d.v.s. deras attityder till de samhällseliga företeelser (t.ex. yttrande- och religionsfrihet, intresseorganisationer, ekonomisk styrning) som var inbäddade i det tvistemål de hade att bedöma. Genom tämligen enkla kvantitativa förfaranden kunde författaren kartlägga de olika blockkonstellationer som uppstod i de fall domstolen var oenig och votering måste tillgripas, och han kunde peka på förekomsten av två huvudsakliga domargrupperingar, en liberal och en mer konservativ.

Pritchetts bok blev en inspirationskälla för den nyorientering i studiet av judiciella fenomen, om vilken ovan kort var tal. Den innebar att det tidigare författandet av judiciella biografier och skrifter gällande konstitutionell historia och rättsfilosofi till stora delar ersattes av studier kring det judiciella beteendets sociala och individuella determinanter. »It is no exaggeration to state that the past half dozen years have witnessed a transition from the study of public law to the study of judicial behavior», konstaterade *Glendon Schubert* när han i en bibliografisk essä i början av 1960-talet gav en översikt av det aktuella forskningsläget. Han lämnade ingen i oklarhet om att detta var att betrakta som en betydande vinning: . . . the long period during which public law was an exotic bayou, cut off from the mainstream of theoretical and methodological advances in political science, is just about over». ¹¹ Huruvida denna utveckling i alla avseenden föll väl ut är en svårbedömd fråga, men det kan i alla fall konstateras att den på flera håll lämnade utrymme för en viss skepsis. Författarparet *Witt — Rigby* fann för sin del i en annan och uppföljande bibliografisk essä som gällde det senare 1960-talet, att forskningen kring det judiciella beteendet rent kvantitativt hade ökat, utan att något motsvarande kvalitetsmässigt uppsving kunde förmärkas — författarna uttalade dock den fromma förhoppningen att man kanske var »moving ahead toward maturity in the study of public law». ¹² Symptomatiskt är också att entusiasmen för den judiciella behavioralismen inte syntes smitta av sig på alla segment av statsvetarkåren i USA. När *Albert Somit* och *Tanenhaus* år 1963 via en surveyundersökning försökte få ett grepp om aktuella strömningar i amerikansk statskunskap fann de bl.a. att sektorn »public law», den nya problem- och metodorienteringen till trots, inte åtnjöt särskilt stort disciplininternt anseende. ¹³ *Grossman* och *Tanenhaus* menar i en kommentar till detta resultat att det väsentligen måste ses som uttryck för att den judiciella problematiken varit mycket trång: den stränga fokuseringen på amerikanska förhållanden och enkannerligen på Högsta domstolen i USA var inte ägnad att övertyga forskare inom t.ex. internationell politik, offentlig förvaltning eller politisk teori om det berättigade i studiet av det judiciella. ¹⁴ Konklusionen är antagligen riktig; däremot är det tveksamt hur man skall ställa sig till samma författares prediktion att läget undergår en snabb förändring i och med att utländska legala system och federala analysnivåer inryckes i den judi-

ciella statskunskapens ram. »Contemporary judicial research», heter det, »is rapidly bringing public law back into the midstream of political science».¹⁵

Om detta ovan citerade påstående är riktigt, måste det rimligtvis betraktas som en ganska fatal brist i finsk statskunskap att den inte ägnat detta segment av disciplinens »midstream» någon större uppmärksamhet — den enda inhemska statsvetare som mig veterligen utförligare arbetat på området är *Jaakko Nousiainen*, som i en festskrift till Sven Lindman infört en uppsats om »Korkeimman oikeuden asema Suomen lainsäädäntöjärjestelmässä»,¹⁶ samt dessutom utgivit en monografi om Högsta domstolens reglering av valsystemet i USA.¹⁷ Frågan om politiken i rätten borde kanske därför lyftas fram till diskussion, och syftet med denna uppsats är i enlighet med detta att i den kommenterande översiktens form ge några synpunkter på den judiciella statskunskapens nuläge, problemställningar och politikrelevans. Vi skall strukturera framställningen så att vi i de följande två avsnitten refererar och kommenterar två olika i den statsvetenskapliga litteraturen förekommande uppfattningar om det judiciella beteendet; kort sagt utgår den ena uppfattningen från en föreställning om politikens och attitydernas primat i domarbeteendet, medan den andra uppfattningen betonar de judiciella rollförväntningarnas betydelse. Med utgångspunkt i vår diskussion kring dessa frågor skall vi sedan i ett fjärde avsnitt mer explicit ta ställning till den judiciella problematikens politikrelevans, och vi skall i detta sammanhang försöka antyda några orsaker till att denna problematik väckt ett mycket begränsat intresse t.ex. i finsk och nordisk statskunskap. Slutligen skall vi i ett avslutande femte avsnitt komma in på den judiciella processen, varvid vi utvecklar några reflexioner även kring en »omvänd» problematik: från politiken i rätten kommer vi över till rätten i politiken.

2. Judiciellt beteende I: den politiska rätten

Pritchetts ovan kort berörda bok opererade med en design där det judiciella beteendet i egenskap av beroende variabel operationaliserades i voterings-termer, medan den oberoende variabeln utgjordes av attityder. Denna design har — i olika variationer och med olika utvikningar — angett tonen för den litteratur som uppstått i det pritchettska kölvattnet. Denna litteratur — som vi för denna uppsats blott delvis kunnat penetrera — är mycket omfattande, en omständighet som inte befrämjar överskådlighet och gör det svårt att finna lämpliga framställningstekniska lösningar. Den lösning vi här skall tillgripa går ut på att vi kort refererar en konkret undersökning som vi betraktar som typisk; därefter tar vi vårt referat som en utgångspunkt för en identifiering och diskussion av de problem som innesligger i en sådan design. Den undersökning vi valt att använda som illustration är tillkomstmässigt ganska

färsk: fråga är om *Sheldon Goldmans* uppsats »Voting Behavior on the United States Courts of Appeals Revisited», som år 1975 införts i *American Political Science Review*.¹⁸

Goldman tar sin utgångspunkt i en explicit formulerad frågeställning, där han är intresserad av vilka politiska värden som befrämjas genom det judiciella beslutsfattandet. I denna mening undersöker han 2.115 sådana avgöranden i vilka oenighet mellan domarna uppstått i amerikanska appellationsdomstolar under åren 1965—71, och han kodar varje avgörande såsom fallande inom en eller flera issuekategorier. Dessa kategorier väljes så att de representerar bredare politiska attityder och värderingar snarare än tekniskt legala skiljelinjer; exempel på sådana kategorier är medborgerliga rättigheter, politisk liberalism, ekonomisk liberalism, privatekonomiska intressen, arbetsfrågor, judiciell aktivism m.fl. Domarna ges numeriska värden på basen av sina voteringsbeteenden, och Goldman uppställer hypoteser som går ut på att voteringsbeteende inom en kategori tenderar samvariera med beteende inom andra kategorier så att ett liberalt-konservativt voteringsbeteende framträder; dessutom uppställs hypoteser om samband mellan sju sociala bakgrundsvariabler och voteringsbeteende. Hypoteserna testas med diverse multivariata tekniker, och det visar sig att de väntade liberala och konservativa attitydmönstren framträder. Beträffande bakgrundsvariablerna finner Goldman att partitillhörighet och ålder har de största förklaringsvärdena: demokrater är mer liberala än republikaner och variabeln är mest utslagsgivande i frågor gällande kategorin ekonomisk liberalism,¹⁹ äldre domare är mer konservativa än yngre och detta kommer särskilt till synes i frågor gällande kategorin politisk liberalism. Den religiösa bakgrundsvariabeln är även av en viss vikt, vilket kommer till uttryck i att katolska domare tenderar vara mer liberala än protestantiska, särskilt i frågor som gäller arbetsskydd och ekonomisk liberalism. Däremot är de fyra återstående bakgrundsvariablerna, vilka alla är karriärvariabler (kandidatur för politiska poster, tidigare judiciell erfarenhet, domarerfarenhet, samt erfarenhet av åklagarverksamhet) utan nämnvärd betydelse i sammanhanget.

Denna design inrymmer som sagt flera av kärnpunkterna i utforskandet av det judiciella beteendet. Glendon Schubert — f.ö. en författare som har publicerat sig inom den judiciella statskunskapen till den grad att man t.o.m. har identifierat honom med disciplinens historia²⁰ — framlägger i sin här tidigare citerade bibliografiska essä en indelning av forskningsområdet i fyra problemsegment (interaktion mellan grupper, domstolar som smågrupper, domarnas politiska socialisation, de judiciella attitydernas socialpsykologi),²¹ och i Goldmans konkreta undersökning finner vi element eller inslag av de flesta av dessa segment. Ett annat möjligt sätt att presentera några huvuddrag i studiet av det judiciella beteendet är att framlägga en på variabeltyper baserad tablå över ansatser, och i tabell 1 nedan gör vi ett försök i denna rikt-

ning. Vi skiljer där mellan fyra ansatskategorier, som vi konstruerar utgående från de variabeluppfattningar man opererat med.

En gemensam övergripande nämnare för dessa kategorier finner vi i ett problemkomplex som centreras kring begreppen bakgrund, attityd och beteende. Om vi nu återknyter till Goldmans uppsats finner vi att den till sin ansats huvudsakligen är av kategori A, och vi skall nu relatera denna kategori till de andra ansatser vi förtecknat. Vi bör emellertid först framhålla att man inom den ram denna kategori ger opererat även med andra bakgrundsvariabler än de Goldman anlitat, och att man kommit till avvikande resultat.

Tabell 1. Tablå över några ansatser i studiet av judiciellt beteende.

Variabel	Ansatskategori			
	A	B	C	D
Oberoende	Bakgrund	Bakgrund	Attityd	Bakgrund
Mellankommande		Attityd		
Beroende	Beteende	Beteende	Beteende	Attityd
Beroende, operationalisering		Voteringar	Verbalt beteende	Survey

I själva verket har man alltsedan *John Schmidhauser* 1959 publicerade sin stora översikt av medlemmarnas i Högsta domstolen sociala bakgrund²² entusiastiskt sökt koppla snart sagt alla tänkbara sociala bakgrundsvariabler till det judiciella beteendet — variabler som har att göra med social härstamning, regioner, etniska faktorer och utbildning kan nämnas som exempel på variabler som inte ingick i Goldmans design. Goldmans iakttagelse att partivariabeln är av märkbar betydelse har funnit stöd i flera andra och tidigare undersökningar,²³ men det saknas inte heller undersökningar där man inte funnit detta samband och följaktligen har förespråkats mer komplexa förklaringar²⁴ — ett slags mittposition intar undersökningar där man s.a.s. situationellt för-

sökt bestämma variabelns betydelse och kommit till att den i vissa fall utgör en icke negligerbar ingrediens.²⁵ Å andra sidan har de judiciella karaktäristika som inte framträdde som betydelsefulla i Goldmans undersökning befunnits viktiga i andra studier på andra nivåer, så t.ex. i *Kenneth Vines'* undersökning av domstolutslag på distriktsnivå i rasfrågor.²⁶ Och i detta sammanhang har man också ställts inför problemet med mänsklig inläring och dess förmåga att rucka eventuella lagbundenheter: när *Michael Giles* och *Thomas Walker* flera år senare gjorde ett försök att verifiera Vines' konklusion via en studie av beslutfattande i desegrationsmål fann de inget samband mellan bakgrundskaraktäristika och desegrationspolicy, en omständighet som de tentativt ville förklara med en hänvisning till att en ny uppsättning domare med kännedom om färskas judiciella forskningsrön trätt till under tiden mellan Vines' studie och deras egen.²⁷ På det hela taget kan man säga att den myckna litteraturen kring domarbeteendet — på samma sätt som gäller för den myckna litteraturen om väljarbeteende — inte kunnat frambringa klara och entydiga mönster för hur sociala bakgrundsfaktorer skall kopplas till politiskt beteende. Eller för att tala med *Jay Sigler*:

»The variables of judicial background cannot be taken alone to predict likely judicial behavior. Interwoven with them are the subtle influence of later learning and the interplay of judges, judges and lawyers, judges and clerks. A man may change somewhat after he becomes a judge. The feedback effect of social conditioning and political experience will vary from judge to judge or even from decision to decision, so that, though useful, information of this sort is not yet highly reliable».²⁸

Alltnog, relaterar vi Goldmans problemdesign till våra andra kategorier bör vi inledningsvis framhålla att steget från A till B egentligen inte innebär annat än en elaborering av det samband Goldman var intresserad av. Frågar man efter orsaken till att man så intensivt intresserat sig för bakgrundsvariabler, blir svaret nämligen att man via dem söker stöda ett övergripande antagande, som helt enkelt går ut på att attityder är det judiciella beslutsfattandets determinanter, att de judiciella besluten faller tillbaka på domarnas policypreferenser. Den tänkta kopplingen mellan attribut, attityder och beslut kan koncentrerat återges i följande påståenden:

- människors attityder är till stora delar förankrade i deras sociala bakgrund;
- sociala bakgrundsvariabler samvarierar med beteendevariabler;
- följaktligen är det en rimlig tolkning att se beteende som avhängigt av attityder.

Denna tolkning ter sig emellertid, som t.ex. *Theodore Becker* har påpekat, ganska vågad, eftersom man här faller tillbaka på en inferens som baserar sig på en annan inferens — »A shaky foundation and flimsy building blocks are

not the best materials for a sound edifice, physical or theoretical».²⁹ Vidare kan man — för att citera en annan författare — framhålla att försök att isolera bakgrundsvariabler »have initially and necessarily overlooked the essentially cumulative and often random nature of human experience, as well as slighting the impact of institutional influences on the judicial mind».³⁰ Den tanken infinner sig också genast att det vore värt försöket att gå mer direkt tillväga enligt den strategi som anvisas i kategorierna C och D; och sådana försök har även i rätt stor utsträckning gjorts. De har dock mera sällan gällt typ D — alltså relationen mellan bakgrund och attityd — vilket egentligen är ganska förvånande med beaktande av den vikt denna relation ändå måste tilldelas utifrån det övergripande perspektiv man valt. En studie av *James Dator* kan nämnas som ett exempel — Dator insamlade via en survey uppgifter om attityder hos japanska domare till ett stort antal företeelser och relaterade sedan skillnader i attityder till skillnader i bakgrundshänseende.³¹ Försöken att direkt relatera attityder till beteende har varit mer frekventa.

Ett övergripande resultat som emanerat ur dessa försök är att attityder är en av det judiciella beteendets centrala — om inte den centrala — determinanter.³² Riktigheten i denna iakttagelse kan dock enligt vårt förmenande ifrågasättas, och den tveksamhet man känner har att göra med det sätt på vilket man i dessa undersökningar nått fram till sin konklusion. Den huvudsakliga svårigheten ligger i omständigheter som har göra med den beroende variabeln, och vi skall inleda våra kommentarer med en granskning av det operationaliseringsalternativ som utgår från voteringsdata. Att man så ofta tillgripit detta alternativ torde sammanhänga med ett synsätt enligt vilket det som beslutsfattarna verkligen gör — besluter — är mer ägnat att avslöja attityder och värden än det verbala agerande och rationaliserande de utvecklar till stöd för sina beslut. Redan i detta synsätt är inbyggt en viss »bias» till förmån för ett framhållande av attityder, och denna »bias» förstärks av två omständigheter som vi kort skall beröra.

Den första omständigheten är att man vid voteringsdata ofta tillgriper utvägen att s.a.s. konstruera den oberoende variabeln ur den beroende. Den datamängd man erhåller bearbetar man på olika sätt — med blockanalyser, Guttmanskaleringar (varvid man t.ex. betraktat de fall som förelagts domstolar som »frågor» och voteringarna i dessa fall som »svar»³³), korrelations-tekniker — men startpunkten är en klassificering av voteringar i attitydkategorier och ändpunkten ett konstaterande att det uppkommer gruppmonster som kan ges attitydinala tolkningar. Det är då inte ägnat att förvåna om man med dessa förfaringsätt kommer till att attityder är av stor betydelse och ligger till grund för uppkomsten av voteringsblock och skalmönster. Vad förekomsten av dylika enligt vår mening kan innebära är att det ter sig rimligt att göra antaganden om den attitydinala faktorns betydelse; den innebär inte att man bevisat eller styrkt riktigheten i det attitydinala antagandet.³⁴ För att

kunna göra detta krävs att man konstruerar oberoende mått på den oberoende variabeln; att man mäter attityder och värderingar oberoende av voteringar; att man inte förklarar med det som skall förklaras. Den andra omständigheten är att voteringsdata som sådana har klara underlagsmässiga brister. För det första: dylika data kan tillgripas endast när domstolen varit oenig och votering varit nödvändig, och detta är långt ifrån alltid fallet. I själva verket torde det vara fråga om rena undantagssituationer; den stora majoriteten domstolsutslag är eniga (t.ex. i Goldmans här som illustration anförda studie var läget det att endast 6 % av utslagen föranledde votering!).³⁵ Vad man alltså gör är att man konkret studerar en mindre delmängd judiciellt beteende, som i särskild grad kan förväntas återspegla attityder och från detta generaliserar till en betydligt större delmängd judiciellt beteende där en sådan återspeglning inte kommer till synes. Detta måste vara felaktigt. Om attityder är centrala förklarande faktorer, hur kommer det sig att de inte förklarar det mesta av det de förutsättes förklara? Och för det andra: voteringar är sist och slutligen ganska grova företeelser. Det är enligt vårt förmenande mycket diskutabelt att se dem som enkla svar på enkla frågor. De utgör onekligen en typ av respons, men på vad? Kanske på attityder, men säkert även på mycket annat: i ärendet föreliggande fakta, situationella omständigheter av olika slag, kollegiala hänsynstaganden, formella procedurer o.s.v.

Studiet av judiciella attityder har naturligtvis inte helt negligerat invändningar av ovan anförd typ. *Sidney Ulmer* har t.ex. i ett sammanhang ifrågasatt om de val som ineligger i ett voteringsbeteende verkligen överensstämmer med de val som ineligger i ett opinionsbeteende, d.v.s. i de verbala motiveringar som beledsagar voteringsutslag,³⁶ och *Daniel Danelski* har via kvantitativ innehållsanalys av domares offentligt-verbala agerande försökt erhålla oberoende mått på attityder, som sedan kunnat relateras till voteringsbeteende.³⁷ Glendon Schubert hör även till dem som empiriskt sökt få ett grepp om dessa problem, och vi kan här peka på en fallstudie av *Robert H. Jacksons* voterings- och opinionsbeteende, en studie som utvisar en hög korrelation mellan dessa beteendeformer inom de sektorer (politisk liberalism, ekonomisk politik) för vilka Jackson visade ett särskilt intresse.³⁸ I en annan studie — av Högsta domstolen i Australien — har Schubert gjort ett mer ambitiöst försök i denna riktning, och han utgår där från den explicita hypotesen att judiciella attityder starkt korrelerar med såväl voterings- som opinionsbeteende.³⁹ Hypotesen testas med tillhjälp av en psykometrisk modell, där det postuleras att differenser i individuella domares förhållande till några ideologiska dimensioner är de samma om de konstrueras ur voteringar eller opinioner. Det intressanta är då att två beteendeformer kontrasteras mot varandra, vilket möjliggör ett samtidigt beaktande av såväl oeniga (voteringar) som eniga (opinioner) domstolsutslag, och Schubert menar alltså att voteringsbeslutens attitydinala innehåll inte signifikant skiljer sig från de eniga beslu-

tens motsvarande innehåll. Resultaten synes på det hela taget utvisa att så även är fallet.

Det är kanske litet svårt att övertyga sig om den absoluta riktigheten i detta. Dels förefaller Schubert nedtona de skillnader som i varje fall förefinns i hans resultat — attitydolkningen stämmer bättre in på voteringsbeteende än på opinionsbeteende —, dels kommer man inte ifrån att attityder även här konstruerats ur beteende (voteringsringar). Det blir alltså tveksamt i vilken mån det verkligen är attityder som konstituerar den oberoende variabeln, och när vi nu sätter punkt för vårt korta, skissartade och tämligen ofullständiga utpekande av några drag i det attitydorierade studiet av judiciellt beteende sker det lämpligen med ett återgivande av Schuberts tämligen motvilliga medgivande att »additional variables, social and psychological, may be important components».⁴⁰ Sistnämnda omdöme gör det emellertid nödvändigt för oss att ännu kort nämna en typ av ansats som vi inte observerat i vår tidigare tablå, en typ som inte varit så placerad i förgrunden. Kort sagt har denna ansats att göra med beteendeförklarande faktorer av en litet annan typ, som t.ex. när man opererar med smågruppsvariabler, och frågar hur en domare via en medveten strategi kan influera sina kolleger och deras beteende. Det kanske främsta arbetet på detta gebit är *Walter Murphys* »Elements of Judicial Strategy», där författaren penetrerar den judiciella maktens dimensioner.⁴¹ En annan design inom området har att göra med domarnas personlighetsfaktorer och den inverkan dessa har på domarbeteendet — t.ex. Glendon Schubert har arbetat även på detta fält och i en omdiskuterad bok försökt komma tillrätta med frågan hur personligheten inverkar på attityder och värderingar.⁴² En specialfråga gäller hur samhällskulturen och dess delar via personlighetsaspekter inverkar på domarbeteendet.⁴³

3. Judiciellt beteende II: den opolitiska rätten

I det förra har vi alltså redogjort för en sådan uppfattning av det judiciella beteendet som betonat attityders och värderingars betydelse. Tiden är nu kommen att redogöra för en annan och motsatt uppfattning, som i stället betonar den judiciella rollen och följaktligen hävdar att det judiciella beteendet faller tillbaka på en vilja hos aktörerna att leva upp till de villkor som rollföreställningar uppställer. När vi skriver motsatta menar vi emellertid inte *diametralt* motsatta. Snarare är det fråga om en tyngdpunktsförskjutning, där den förra uppfattningen visserligen understryker attityders betydelse men samtidigt medger att förklaringskissen blir otillräcklig om inte andra faktorer beaktas, medan den senare uppfattningen visserligen pekar på den judiciella rollen men samtidigt medger att attityder och värderingar spelar en viss roll. När vi rubricerat våra avsnitt »den politiska rätten» och »den opoli-

tiska rätten» har vi följaktligen gjort oss skyldiga till litet journalistiska överformuleringar, som dock kan motiveras med det illustrativa värde de har.

Begreppet »judiciell roll» har definierats på litet olika sätt, som återspeglar olika grader av vidlyftighet. Ett sätt är att beteckna den judiciella rollen som en uppsättning normativa förväntningar gällande officiellt beteende hos innehavare av judiciella positioner,⁴⁴ men denna breda definition — som i sig innefattar t.ex. allmänhetens syn på det judiciella⁴⁵ — skall vi här av utrymmesskäl förbigå, för att i stället centrera framställningen till den smalare aspekt som uttryckligen gäller det judiciella beteendet. Detta innebär att vi koncentrerar oss på vad man kunde kalla en judiciell faktor inom det judiciella rollbegreppets bredare ram, en faktor som inverkar hämmande på benägenheten att uttrycka personliga värderingar och dirigerar beslutfattandet mot ett beaktande av uttalade normativa legala principer och rättspraxis. Om begreppet »objektivitet» inte skulle vara så omstritt⁴⁶ skulle vi vara frestade att använda det, och säga att när vi här talar om den judiciella rollen så avser vi den judiciella objektiviteten.

Den uppfattning som i det följande på ett par sidor skall sysselsätta oss hävdar alltså att denna judiciella faktor är en central determinant i det judiciella beteendet. Emellertid är det befogat att säga att denna tankeskola inte har förmått stöda sig på någon större mängd konkret empirisk forskning. Dess bidrag till meningsutbytet kring det judiciella beteendet har främst bestått i en metodisk kritik av de arbeten som framhållit den attitydinala faktorn, samt i ett utpekande av ett antal omständigheter som gör det rimligt att se den judiciella rollen som en väsentlig bestämmande ingrediens. Att konkreta resultat åtminstone i större utsträckning saknas sammanhänger med de tämligen formidabla operationaliserings- och tolkningssvårigheter som uppkommer vid opererandet med ett judiciellt rollbegrepp, och vi kan illustrera dessa svårigheter med att återge de tre förslag till empirisk konkretisering av rollvariabeln som framförts av Theodore Becker, en av rolldoktrinsens främsta förespråkare. Becker anger som utvägar:

- (1) att med intervju- och surveyförfaranden försöka få ett grepp om hur primära rollaktörer ser på denna problematik;
- (2) att inferera kring rollföreställningar utgående från de institutionella arrangemang och samhällsliga symboler som återspeglar judiciella rollförväntningar;
- (3) att konsultera skrifter av personer inom andra länder och kulturer (detta för att komma fram till komparativa aspekter på den judiciella rollproblematiken).⁴⁷

Dessa förslag demonstrerar enligt vårt förmenande ganska väl den empiriska maktlösheten inför rollbegreppet i den mening vi anlitar det här. Problemet är ju att finna av beteende (beroende variabel) oberoende mått på den judiciella rollföreställningen (oberoende variabel), och sedan relatera före-

ställningar till beteende. I detta centrala avseende är Beckers andra och tredje förslag av tämligen ringa hjälp. De anger metoder som på sin höjd kan utvisa en viss rimlighet i antaganden om den judiciella rollens betydelse — när man t.ex. observerar att det rum där domstolen sammanträder är dekorerat med vissa symboler för opartiskhet eller att vissa institutionaliserade procedurer iakttages vid domarnas interna förhandlingar,⁴⁸ har man ännu inte gjort annat än framhållit omständigheter som kan antas ha en viss restriktiv inverkan på domares benägenhet att låta personliga värderingar inverka på sina ställningstaganden, någon form av bevisföring är det givetvis inte fråga om. Vad man enligt vårt förmenande starkt kunde trycka på när det gäller att visa att rollantagandet är rimligt är det tidigare omnämnda faktum att en så stor del av domstolsutslagen i den praxis man observerat är eniga — att domare med skilda erfarenheter, attityder och bakgrundsförhållanden är eniga om de flesta beslut de fattar måste ju rimligtvis kunna tas som ett incitament för att en förenande och utjämnande faktor finns med i beslutsprocessen, och denna faktor kan på naturliga grunder antas ha att göra med en önskan hos de judiciella rollaktörerna att hålla sig till det de existerande legala normerna och rättspraxis utstakar.⁴⁹ Även här gäller ju dock att man bedömer orsaker utgående från verkan, inte utgående från oberoende observationer, och samma invändning kan riktas också mot t.ex. en undersökning av Joel Grossman, där författaren visserligen inte studerar voteringsbeteende utan det beteende som kommer till uttryck i anförandet av reservationer mot fattade beslut.⁵⁰ Idén bakom denna design är att kontrollera om den blockbildning som emanerar ur det judiciella beteendet är intentionell, vilket den borde vara om det attitydinala antagandet är riktigt och vilket den inte borde vara om rollantagandet är riktigt. Grossmans resultat synes utvisa att anförandet av reservationer på det hela taget är att betrakta som individuella handlingar, och han ger detta den tolkningen att hans undersökning ger rollantagandet ett visst stöd. I detta kan man instämma, men samtidigt kvarstår påpekandet att ingen relation mellan rollförväntning och beteende i och med detta ännu har fastslagits: ur beteendeformer har man konkluderat något om faktorer som ligger till grund för detta beteende, och detta är inte tillfyllest.

Beckers första förslag — det om intervju- och surveyförfaranden — går emellertid fri från denna kritik. Här är det ju faktiskt fråga om ett sätt att införskaffa oberoende information om rollupplevelser. Becker har själv omsatt detta förslag i empirisk forskning, och han presenterar data från studier av domarupplevelser i tre kulturer, nämligen Hawai, Hong Kong och Filippinerna. Respondenterna ombads rangordna åtta faktorer av betydelse för det judiciella beslutfattandet så, att den faktor de ansåg vara viktigast (»extremely influential») gavs poängvärdet 4 på en skala som löper från ändpunkterna 4 till 0. I tabell 2 nedan återger vi i form av ett utdrag de medelvärden som de tre högst värderade faktorerna fick i denna utfrågning. Resultat

taten synes ägnade att styrka antagandet att en judiciell faktor opererar i beslutfattandet, och denna faktor synes — med något varierande styrka — vara för handen i olika kulturer.⁵¹

Tabell 2. Judiciella rollförväntningar i tre kulturer. Källa: Theodore Becker, *Comparative Judicial Politics*, Chicago, 1970 s. 48 (utdrag).

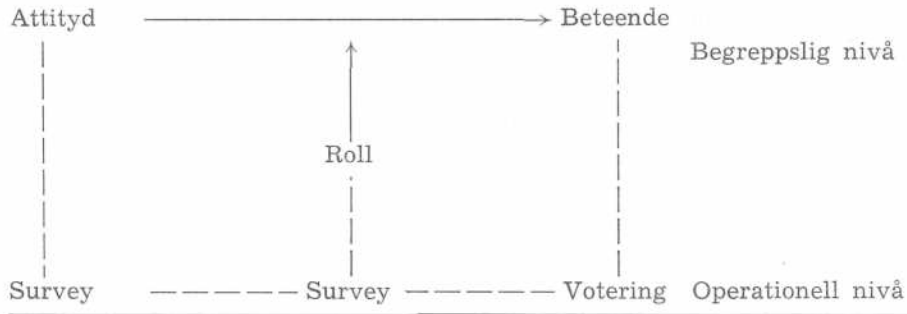
Kultur	Rättspraxis	Faktor Sunt förnuft	Rättvise- uppfattn.	»Vad folket behöver»
Hawai	3.6	3.1	2.8	
Hong Kong	4.0	3.0		1.7
Filippinerna	3.2	3.4	3.4	

Mot detta sätt att resonera kan man givetvis rikta invändningar, och en central sådan har att göra med validiteten i de data man erhåller. Sidney Ulmer har i en kritisk värdering av ett tidigare liknande arbete av Becker framhållit att det är mycket vågat att sätta tilltro till det domare uttalar i dylika intervjusituationer, eftersom det är troligt att de av instrumentella skäl är än mer bundna än t.ex. en vanlig medborgare att bekänna motiv som egentligen inte är de centrala: »The nature of the judge's role restricts severely the kinds of values he may articulate in explaining his behavior. In that regard citizen and judge are in quite distinct positions with citizen being much less circumscribed in articulating what moves him».⁵² I sin replik⁵³ framhåller Becker med all rätta att det inte kan vara felaktigare i detta avseende att förlita sig på intervjusvar än att förlita sig på det opinionsbeteende Ulmer och likatänkande utnyttjat för att argumentera för ett attitydinalt antagande — han kunde kanske ännu ha tillagt en undran över hur Ulmers påpekande går ihop med en benägenhet hos den attitydinala skolan att översätta voteringar till »intervjusvar» och sedan processera dem med Guttmantekniker. Dylika motargument ter sig ju dock inte i själva sakfrågan (d.v.s. validiteten) särskilt övertygande — ett misstag blir ju inte i dessa sammanhang mindre av att det upprepats på flera olika håll. Problemet med intervjuteknikernas användbarhet kvarstår.

Becker har i ett annat sammanhang argumenterat vidare på denna punkt, varvid han menar att en viktig poäng ligger just däri att domarna anser det vara väsentligt att understryka den judiciella rollens signifikans. Detta visar, menar Becker, att det existerar en judiciell struktur i det samhälle varom fråga är, att man förväntar sig att domarna respekterar rättspraxis och underkastar sig legalt definierade restriktioner.⁵⁴ Man kan hålla med om detta, men en lösning på det ovan skisserade problemet har man därmed inte nått fram

till. Vad man uppenbarligen skulle behöva är en design av den typ vi försöker uppskissera i figur 1 nedan.

Figur 1. Förslag till design för forskning kring den judiciella rollens betydelse.

Vad vi där förespråkar är oberoende mätningar av attityder, rollföreställningar och beteende. Tanken bakom vår skiss är att om rollföreställningar utövar en restriktiv effekt (den opolitiska rätten) på rollaktörernas benägenhet att låta sina personliga preferenser komma till synes i sitt beteende (den politiska rätten), så borde detta komma till uttryck i en diskrepans mellan attityd och beteende i de fall rollen gör en sådan diskrepans påkallad. Uttalanden om roller skulle alltså ses mot bakgrunden av en relation mellan attityd och beteende; deras validitet skulle åtminstone i viss mån kunna kontrolleras. Antag t.ex. — vi anför en mycket grov förenkling — att vi studerar en voteringsmassa bestående av domarna A, B och C:s voteringsbeteende under en viss period. Antag vidare att vi på basen av surveydata vet att A har en viss policypreferens P, medan B och C har en policypreferens PF; ännu vet vi att A, B och C alla för den judiciella rollens del framhåller vikten av rättspraxis. Policypreferenserna är inbyggda i voteringsmassan så att en tendens att fälla avgöranden i riktningen X svarar mot P, medan en motsvarande tendens mot Y svarar mot PF. Ett tänkbart resultat av vår analys är att A, B och C alla tenderar mot X, varvid slutsatsen uppenbarligen bör bli att B och C i sitt judiciella beteende influerats i restriktiv riktning av sina rollföreställningar, medan läget däremot vore oklart för A:s del.

4. Politik och rätt: den judiciella politikrelevansen

Även om vi i det föregående åtminstone har kunnat demonstrera att det har skrivits och debatterats en hel del inom den judiciella statskunskapen, har läsaren kanske besvärats av en känsla att allt detta sist och slutligen inte har så mycket med *politik* att göra. En sådan känsla kan i mycket synas helt berättigad. Ett domstolsutslag individualiserar ju en allmän norm i syfte att

avgöra konkreta dispyter, av vilka det uppstår tusentals i olika samhällen, och ofta nog ter sig dessa avgöranden som något mycket rutinartat: på basen av i målen föreliggande fakta tillämpas en given regel på den situation som skall bedömas. Mycket ofta är det i domstolsarbetet inte ens fråga om att avgöra dispyter, utan om ren rutinadministration, som t.ex. vid många konkursärenden. Den tanken infinner sig osökt om inte det judiciella beslutfattandet här närmast är att betrakta som en sorts kvasiautomatisk akt,⁵⁵ som inte i nämnvärd utsträckning rör sig inom politikens intressesfär. Är då detta beslutfattande faktiskt ett viktigt studieobjekt för statskunskapen?

Tillgriper man vanligt bondförnuft ligger det nära till hands att besvara frågan såväl jakande som nekande: ibland är det judiciella beslutfattandet politikrelevant, ibland är det inte det. Vi tror för vår del att detta enkla påstående är såväl rimligt som riktigt, men härmed har vi givetvis åtagit oss förpliktelsen att säga något om kriterier och situationer. Vår tankegång är följande:

Begreppet »politik» är som bekant mycket omdiskuterat, och ett antal definitioner står till buds. På grunder som vi utvecklat annorstädes⁵⁶ och inte skall upprepa här menar vi att *David Eastons* uppfattning av politik som den uppsättning interaktioner som är orienterade mot en auktoritativ fördelning av värden med giltighet för ett samhälle är fruktbar och gärna kan läggas till grund för ett utstakande av politikens fält — uppgiften blir att se hur dessa interaktioner uppstår, hur de processeras, och vilka konsekvenser de får.⁵⁷ Om vi emellertid accepterar denna definition ställs vi inför den omedelbara konsekvensen att det som utövarna av den dömande makten gör definitionsmässigt är att betrakta som politik — deras verksamhet består ju just i en auktoritativ allokering av värden, och även om denna allokering till sina omedelbara konsekvenser gäller endast en eller några samhällsmedlemmar är den inte desto mindre samhällelig till sin natur — »where a society exists there will always be a kind of allocation of values that will be authoritative for all or most members of a society even though the allocation affects only a few», skriver t.ex. *Easton*.⁵⁸ Vi kan då jakande besvara den typ av frågor *Theodore Becker* ställer, när han undrar om det är politik när en domstol beviljar en skilsmässa, när den frikänner en person som anklagats för inbrott, när den tar ställning till det legalt riktiga i ett val av en bolagsstyrelse, när den förklarar att en bestämmelse om förbud för negrer att idka högskolestudier strider mot konstitutionen.⁵⁹ I alla dessa fall är det fråga om en auktoritativ fördelning av värden för ett samhälle. Den tar formen av en individualisering av en mer eller mindre utförligt formulerad allmän norm, men den är inte desto mindre ett uttryck för samhällsauktoriteten, den är avsedd att vara bindande för alla.

Vad vi i och med detta säger är alltså att det judiciella faller inom vår politikdefinition. En rimlig konsekvens vore då att vi besvarar frågan om den

judiciella politikrelevansen jakande, och följaktligen även riktar en viss kritik mot den inhemska statskunskapens uraktlåtenhet att uppmärksamma den judiciella problematiken. Emellertid är saken inte fullt så enkel. Frågan om olika *grader* av politikrelevans kommer här in i bilden, innebärande att vi aktualiserar spørsmålet om en förståelse av politik kan uppnås via ett studium av vad som helst inom denna ämnessfär eller om vissa prioriteringar borde göras.

Kriterier för en sådan gradering och prioritering kan man söka på olika håll, men vi skall här göra oss till tolk för en uppfattning som fäster särskild vikt vid politikens konsekvenser, d.v.s. vid dess betydelse för förhållanden i politikens omgivning. Följande *Eugen Meehans* formulering menar vi alltså att »if political science is concerned with politics, it must be concerned with the effects of politics as well as its machinery».⁶⁰ Anlägger man detta betraktelsesätt blir vikten att studera det judiciella mer svårbedömd: politikrelevant: ja; intressant: tja. Det judiciella maskineriet är i och för sig ett studieobjekt för statskunskapen, och studiet kan säkert bidra till kunskapen på t.ex. byråkratiforskningens område.⁶¹ Men är effekterna av detta maskineris fungerande verkligen av den storleksordningen att de motiverar en starkare inriktning av alltid knappa statsvetarresurser på det judiciella? Är — m.a.o. — effekterna av den storleksordningen att de motiverar en penetrering av maskineriet, att det blir viktigt att studera det judiciella beslutfattandet? Svaret på denna fråga måste enligt vårt förmenande bli beroende av det spelrum den judiciella sektorn förfogar över när den tillämpar de normer som utgör grunden för dess verksamhet, och allmänt uttryckt föreligger här ett spektrum som går från ytterligheterna mekanisk applicering till »lagstiftning» — med sistnämnda uttryck avser vi då en situation där den judiciella sektorn har så fria händer att tolka en lag eller en annan norm att dess verksamhet *de facto* kommer att innebära ungefär detsamma som att avfatta denna norm. Ju närmare vi kommer denna sistnämnda ytterlighetspunkt, desto större samhällseffekter kan det judiciella beslutfattandet ha, och desto mer pockande borde statsvetarintresset för det judiciella enligt vårt förmenande bli. Uttrycker vi detta i välkända systemanalytiska termer, menar vi alltså att när en judiciell output kan förskjuta eller förvränga den omgivningseffekt — »outcome» — som en annan mer politiskt determinerad output (t.ex. en lag eller en förordning) avsetts ha, då blir det särskilt politikrelevant att veta hur denna judiciella output egentligen kommit till och vilka dess bestämmande faktorer varit.

Om detta i och för sig tämligen bondförnuftsmässiga sätt att resonera åtminstone intuitivt har varit utmärkande för statsvetares benägenhet att orientera sig mot studiet av olika fenomen, borde vi finna skillnader i denna benägenhet som svarar mot skillnader i den judiciella självständighetssfären. Vi har tidigare nämnt att man i Finland, om det konkreta forskningsintresset skall anses vara vägledande, inte har demonstrerat någon särskilt stor benä-

genhet att uppmärksamma det judiciella.⁶² Emellertid intar Finland inte någon särställning i detta avseende, utan situationen är helt likadan t.ex. i de övriga nordiska länderna. Går man igenom den litteratur som förtecknats under rubriken »Judiciary» i bibliografierna i de tio första volymerna (1966—75) av de nordiska statsvetenskapliga föreningarnas gemensamma årsbok *Scandinavian Political Studies*, finner man att den är ytterligt mager och att den mestadels består av skrifter som gäller legala spörsmål och författats av rättslärda — ett par norska, närmast rättssociologiska bidrag utgör iögonfallande undantag.⁶³ Tar man sedan steget utanför Norden skall man finna att situationen på många håll fortfarande är densamma — den judiciella problematiken är ställd på undantag i den statsvetenskapliga intressesfären. En viss uppfattning om var denna regel inte gäller kan man få via en genomgång av t.ex. bibliografierna i *International Political Science Abstracts*, och vi rapporterar i tabell 2 nedan resultaten av en sådan genomgång för åren 1970—73. Alla enheter som under dessa år förtecknats under nyckelorden »Judiciary» (med korollarier såsom »Judicial behavior», »Judicial control», o.s.v.), »Supreme Court» och »Constitutional Court» har registrerats utgående från vilket land undersökningen i fråga har gällt; metod- och teoriarbeten samt komparativa arbeten har registrerats i skilda kategorier. Resultaten är — även med beaktande av alla de reservationer man kan göra för bibliografiska uppgifter — helt entydiga i det de utvisar en mycket klar amerikansk dominans, som kompletteras av märkbara inslag för Västtyskland och Indien. (Parentetiskt kan inskjutas att komparativa studier inte synes ha varit särskilt populära samt att disciplinen åtminstone i västerländsk tappning är mycket empirisk: inslaget teori- och metodarbeten är inte heller stort).

Tabell 2. Tablå över analysobjekt för den judiciella statskunskapen, förtecknade i *International Political Science Abstracts*, 1970—73.

Analysobjekt	Antal undersökningar	
	N	%
USA	65	53
Västtyskland	12	10
Indien	10	8
Italien	4	3
Japan	3	2
Sovjetunionen	2	1
Komparativa studier	8	7
Teori- och metodstudier	8	7
(Div. stater som en gång varit analysobjekt	11	9)
	123	100

Tabellen visar också klart att det ligger en hel del i det resonemang vi utvecklade ovan: de länder som främst studerats kännetecknas judiciellt av lagprövningsrätt eller — som den engelska termen lyder — judicial review. Fråga är alltså om en rätt för domstolar att förklara lagar (och därmed åtgärder som baserar sig på dessa lagar) för oförenliga med konstitutionen, innebärande att dylika lagar inte kan vinna rättslig kraft och inte kan verkställas. En dylik lagprövningsrätt kan konkret ta sig olika former — den kan tillerkännas reguljära domstolar som t.ex. i USA, Kanada, Indien, Brasilien, Australien, eller anförtros särskilda konstitutionella domstolar som i Italien, Västtyskland eller Österrike — men oberoende av dessa former är det fråga om ett uppställande av rättsliga sanktioner för politiskt handlande, som alltså inte är obundet till sitt innehåll. Om lagprövningsrättens vara eller inte vara har under olika tider förts stora och stormiga debatter,⁶⁴ där de som har motsatt sig en sådan rätt bl.a. har menat att den är oförenlig med principen om folkstyrelse, och de som har talat för den bl.a. har framhållit vikten av en rättsäkerhet för den enskilde medborgaren mot en stark och enväldig statsmakt — sistnämnda argument har återopats även i Finland för inrättandet av en grundlagsdomstol.⁶⁵ Vi skall inte här fälla något eget omdöme i denna fråga, utan nöja oss med påpekandet att vi har att göra med ett problemkomplex där politiken och rätten är starkt inflettade i varandra. Vikten av att närmare studera lagprövningsrättens mekanismer har naturligtvis även understrykts i olika sammanhang, där man bl.a. talat för projekt som skulle klassificera lagprövningsrätten på en global nivå och kartlägga dess relationer till legala och politiska variabler.⁶⁶

Att det konkreta forskningsintresset tagit den form vi ovan påvisat är alltså inte ägnat att förvåna. Vad som återstår att tillägga är att judiciella strukturer som inte kännetecknas av lagprövningsrätt naturligtvis inte behöver te sig ointressanta ur ett statsvetenskapligt perspektiv, även om det aprioristiska intresset inte med självklarhetens tyngd är för handen. Vad t.ex. Finland beträffar är frågan om relevansen kanske snarast empirisk, och mot denna bakgrund är frånvaron av empiriska politikstudier av den judiciella sektorn givetvis att beklaga. Det förtjänar framhållas att man på olika håll pekat på konkreta fall och avgöranden, där de judiciella besluten i Finland gått i en annan riktning än den som utpekats av den politiska viljebildningen,⁶⁷ och det är kanske tänkbart i detta avseende att skillnader av systematisk karaktär uppträder på sakområden som representerar olika grader av rättslig reglering. Allmänt torde det dock vara på sin plats att påminna om vad en av banbrytarna inom den judiciella statskunskapen haft att anföra:

»Again, political scientists who have done so much to put the 'political' in 'political jurisprudence' need to emphasize that it is still 'jurisprudence'. It is judging in a political context, but it is still judging; and

judging is something different from legislating or administering. Judges make choices, but they are not the 'free' choices of congressmen... *Stare decisis* in any strict sense has long been discredited, yet judges must nonetheless make their decisions with a decent respect for the rationalizations of their predecessors. There is room for much interpretation in the texts of constitutions, statutes, and ordinances, but the judicial function is still interpretation and not independent policy making. It is just as false to argue that judges freely exercise their discretion as to contend that they have no policy functions at all».⁶⁸

5. Den judiciella processen: från politiken i rätten till rätten i politiken

I de föregående avsnitten har vi sett på kopplingen mellan politiken och det judiciella ur en ganska begränsad synvinkel, och läsaren kan resa anmärkningen att mycket som borde höra till den generella problembilden inte har uppmärksamats. Anmärkningen är säkert berättigad — låt vara att vår ambition jämlikt rubriken för denna uppsats närmast innefattat det politiska elementet i fattandet av judiciella beslut — och vi skall här avslutningsvis göra ett försök att dämpa ned den genom att anföra några betraktelser av en vidare karaktär.

När man försökt göra sådana betraktelser har man vanligen tillgripit beskrivningar av den judiciella processen, och dessa beskrivningar har man ofta utformat i systemanalytiska termer. I själva verket har systemteorins applicerbarhet på det judiciella fältet varit föremål för en ganska intensiv diskussion, som bl.a. kretsat kring teorins tillräcklighet eller otillräcklighet för olika nivåer av vetenskaplig ambition. På samma sätt som inom statskunskapen mer generellt har man även inom dess judiciella sektor känt en viss tveksamhet, och en specialstudie på området utmynnar i konklusionen att systemteorin har flera klara begränsningar, som främst kommer till uttryck i en bristande förmåga att leva upp till mer avancerade modellfunktioner.⁶⁹ Samtidigt pekar samma studie dock på det heuristiskt fruktbara i ett systemteoretiskt angreppssätt — det fruktbara skulle då inbegripa i teorins förmåga att organisera och nytolka existerande empirisk kunskap samt i dess förmåga att anvisa nya frågeställningar, där empiriska kunskapsluckor borde fyllas.⁷⁰ Vi skall här utnyttja en viss systemanalytisk nomenklatur närmast i sistnämnda syfte, innebärande att vi försöker ge en allmän bild av det judiciella problemområde för vilket kopplingar till politiken i större eller mindre utsträckning kan föreligga. Vårt försök föreligger i tabell 3 nedan, där vi i en tablå helt enkelt förtecknat fem delprocesser inom den judiciella helhetsprocessen och angett deras placering i relationen mellan olika systemanalytiska begrepp.⁷¹

Tabell 3. Den judiciella processen: delprocesser och relationer.

Process	Relation
Initiering —	Från behov till input
Formulering och beredning —	Från input till konversion
Beslutfattande —	Från konversion till output
Verkställighet —	Från output till outcomes
Återkoppling —	Från outcomes till behov

Vi har som sagt här tidigare centrerat vårt intresse till den tredje delprocessen och dess politikanknytningar. I samband med vår diskussion har vi även gjort sporadiska hänvisningar till arbeten som egentligen har att göra med den första och andra delprocessen, och många ytterligare arbeten och resultat kunde nämnas i dessa avseenden — t.ex. studier som försökt kartlägga politiska administrationers inputmanipulering av domstolar via rekryteringsmekanismer⁷² och studier av juristorganisationers strävanden att motverka och tillbakavisa sådan manipulering.⁷³ En annan exempelgrupp gäller studier som söker relevanta inputfaktorer i de fall som förelägges domstolar, och t.ex. söker utröna om vissa för de i målet inblandade utmärkande karaktäristika utgör sådana faktorer.⁷⁴ Flera andra exempelgrupper kunde nämnas, men vi nöjer oss med det allmänna påpekandet att politikrelevansen i dessa grupper rimligtvis kan bedömas enligt de tentativa grunder vi försökte skissera i föregående avsnitt: när det allmänjudiciella tolkningsutrymmet blir större vinner dessa judiciella aspekter i politikrelevans. Går vi däremot vidare från den tredje delprocessen in på den fjärde och femte möter problem av en litet annan karaktär, och vi skall säga några ord kring dem. Det är dock inte möjligt för oss att här göra en systematisk genomgång av dessa problem och av olika sätt att studiemässigt närma sig dem, några antydningar måste räcka.

En första sak att observera är att domstolsutslag inte är den enda form av output som emanerar från det judiciella subsystemet. En viktig outputtyp är de förslag, framställningar och utlåtanden som domstolarna kan rikta mot de politiska beslutfattarna och som följaktligen utgör en kanal varigenom den judiciella sektorn kan gripa in t.ex. på lagstiftningsprocessens inputsida. Betydelsen i dessa aktiviteter varierar givetvis i olika system; för Finlands del säger det faktum att Högsta domstolen under åren 1918—64 avgav sammanlagt 287 utlåtanden om allmänna lagstiftningsfrågor⁷⁵ onekligen något om denna betydelse. Att observera är att »politiken» i denna konstellation egentligen blir beroende variabel i stället för oberoende, och att vi nu mera talar om rätten i politiken än om politiken i rätten: vi har mer att göra med judi-

ciella försök att påverka en politikutformning än med politikens inverkan på judiciella beslut. En annan form av outputkoppling till politik är den policy-snedvridning som domstolarna — främst via sin eventuella lagprövningsrätt — kan åstadkomma, och det vore givetvis viktigt att få ett empiriskt grepp om vidden i en sådan snedvridning. Här kan emellertid betydande tolkningsmässiga oklarheter föreligga — verkligheten är mer svårfångad än den synes vara.

Vi kan illustrera detta med att kort anknyta till *Robert Dahls* berömda studie av Högsta domstolen i USA och dess samhälleliga inverkan.⁷⁶ Dahl gjorde en undersökning av domstolens försök att förklara federal lagstiftning för grundlagsstridig, och hans konklusion var att domstolen i motsats till vad man på många håll hade trott inte fungerade som ett institutionellt skydd för fundamentala minoritetsrättigheter. I stället var den — menade Dahl — att karaktärisera som en politisk institution bland många andra, som ett element i de maktkoalitioner som dominerar amerikansk politik. På det hela taget var domstolens beslut i linje med de åtgärdselheter som emanerade ur andra politiska institutioner, ett påstående som Dahl byggde under med tre iakttagelser: (1) frekvensen av beslut som inneburit ett ogiltigförklarande var mycket låg; (2) besluten syntes inte i särskilt hög grad ha gynnat en minoritet och missgynnat en s.k. nationell majoritet (operationalisering: preferenser hos lagstiftare och president); och (3) när domstolen genomdrivit en ändring förblev denna ej bestående, utan den politiska viljan blev i längden utslagsgivande — sistnämnda iakttagelse har i förbigående sagt gjorts även beträffande andra domstolar och kulturer.⁷⁷ Som senare kritiker av Dahl har framhållit inne- ligger ett antal svårigheter i ett sådant sätt att resonera.

Av mindre vikt i sammanhanget är att frekvensen av ogiltigförklarande beslut har tenderat stiga under senare år (Dahl höll 1957 som en bakre tidsgräns i sin undersökning), och att man kan vara oenig med Dahl om inte det faktum att domstolen kunnat förhindra vissa lagstiftningsåtgärder för så långa perioder som två decennier egentligen bör ses som uttryck för en beaktansvärd inverkan på samhällslivet. Av större och mer principiell räckvidd är de svårigheter som härrör ur Dahls beaktande av endast federal lagstiftning och ur hans opererande med ett nollsummeantagande.⁷⁸ Det förstnämnda betraktelsesättet kan ge upphov till felslut då man studerar inflytande på endast en kategori av beslut och från den generaliserar till andra kategorier — i föreliggande fall t.ex. till inflytande på lokal beslutfattarnivå —, det senare betraktelsesättet renodlar ett vinnarperspektiv som bortser från interaktionsmönster mellan olika politiska institutioner. Att det synsätt domstolen representerar får vika inför de politiska beslutfattarna kan såvitt vi kan se inte utan vidare tas som ett uttryck för att domstolens inställning varit betydelselös för valet av policy eller t.ex. för strömningar inom den allmänna opinionen. Egentligen kunde man gå ännu längre och säga att tesen om domstolens policyinflytande inte kan helt falsifieras ens när den judiciella sektorn avstår

från en egen divergerande viljeyttring — det finns sålunda enligt vår mening en hel del fog för tanken att en domstol påverkar samhällsutvecklingen även när den bejaktar den politiska viljan och inte ifrågasätter grundlagsenligheten i sådana viljetryck. Ett annat sätt att säga samma sak är att framhålla att domstolen fyller en viktig funktion när den legitimerar offentliga åtgärder genom att visa att de är förenliga med fundamentala konstitutionella principer. Och även om den inte i längden kan hålla den politiska viljan stängden kan den via utövandet av sin lagprövningsrätt — vi citerar *Richard Funston* — »entreat us to take a sober second thought about the course which we have set for ourselves».⁷⁹

Ett par aspekter som sammanhänger med den judiciella problematikens outcome-sektor bör ännu nämnas. En aspekt har att göra med människors allmänna uppfattning av rätten, och med denna uppfattnings konsekvenser för socialisations- och anpassningsprocesser och för medborgarnas benägenhet att kanalisera stöd till den politiska gemenskapen. En uppfattning som man möter i litteraturen är sålunda att det allmänna förtroendet för den judiciella sektorn undergräves, om domstolarna är tvungna att åtaga sig politiskt kontroversiella frågor, som det egentligen skulle åligga andra myndigheter att handlägga.⁸⁰ En annan aspekt har att göra med den svårbemästrade frågan om rättens samhällseliga funktion, d.v.s. rättens uppgift i samhället. Denna aspekt kan vi illustrera t.ex. med en tankekedja som *Lars Erik Taxell* utvecklar som en utgångspunkt för en diskussion av förhållandet mellan demokrati och rätt. Taxell utgår från postulater att människan har ett egenvärde som hon skall ha möjlighet att hävda och utveckla i det samhälle där hon lever, och ur detta postulat härleder han vissa för en demokrati väsentliga värden, av vilka de främsta är frihet, jämlikhet och trygghet. Rättsnormer är härvid nödvändiga för att dessa värden skall kunna förverkligas och skyddas i den verksamhet och den kamp som försiggår i samhället — »utan rättslig reglering är demokratins värden blott en illusion», skriver Taxell.⁸¹ Helt utanför ramen för denna kommenterande framställning har fallit den syn på det judiciella som kommer till uttryck i den statsvetenskapliga forskning som bedrivs inom de socialistiska länderna, där man torde vara starkt inriktad på analyser av just rättens samhällseliga och uppfostrande funktioner.

NOTER:

¹ Jmfr här framställningen i Erik Allardt, *Valtio-opin ajankohtaisesta tilasta ja tutkimuspolitiikasta*, ingår i Raimo Lintonen, toim.: *Kuudennet politiikan tutkimuksen päivät Helsingissä 10—11. 1. 1974*, *Helsingin Yliopiston yleisen valtio-opin laitoksen tutkimuksia*, N 32/1974, ss. 9—21.

² Erik Rasmussen, *Komparativ politik 1*, Stockholm, 1969, ss. 45—46.

³ Nils Herlitz, Statsrättsliga synpunkter på statskunskapen, *Statsvetenskaplig Tidsskrift*, 1966, nr 5, s. 380.

⁴ Joel B. Grossman — Joseph Tanenhaus, Toward a Renaissance of Public Law, ingår i Grossman—Tanenhaus, ed.: *Frontiers of Judicial Research*, New York, 1969, s. 3.

⁵ *Op.cit.*, s. 7.

⁶ Sålunda t.ex. i Glendon Schubert, Judicial Process and Behavior during the Sixties, *PS*, 1972, nr 1, ss. 6—15.

⁷ Definitionerna har via en viss bearbetning tagits ur artiklar av J. W. Peltason (Judicial Process: Introduction) och Glendon Schubert (Judiciary: Judicial Behavior) i *International Encyclopedia of the Social Sciences*, Volume 8, New York, 1968.

⁸ Vi nämner här bara en klassiker, nämligen Jerome Frank, *Law and the Modern Mind*, New York, 1930.

⁹ Max Lerner, *Ideas for the Ice Age*, New York, 1941, s. 259.

¹⁰ C. Herman Pritchett, *The Roosevelt Court: A Study in Judicial Politics and Values 1937—1947*, New York, 1948.

¹¹ Glendon Schubert, Bibliographical Essay: Behavioral Research in Public Law, *American Political Science Review*, 1963, nr. 2, s. 445.

¹² J. Witt — G. Rigby, Bibliographical Essay: Behavioral Research in Public Law 1963—1967, *Western Political Quarterly*, 1969, nr 3, ss. 622—636.

¹³ Albert Somit — Joseph Tanenhaus, *American Political Science: A Profile of a Discipline*, New York, 1964, Chap. 6.

¹⁴ Grossman — Tanenhaus, *op.cit.*, ss. 24—25.

¹⁵ *Op.cit.*, s. 25.

¹⁶ Jaakko Nousiainen, Korkeimman oikeuden asema Suomen lainsäädantöjärjestelmässä, ingår i: *Nuet och Historien. Uppsatser tillägnade Sven Lindman den 19 augusti 1970*, Ekenäs, 1970.

¹⁷ Jaakko Nousiainen, »One Man, One Vote». Yhdysvaltain korkein oikeus vaalitoiminnan sääntelijänä 1957—1973, *Turun Yliopiston valtio-opin laitos, tutkimuksia sarja C No 26*, 1974.

¹⁸ Sheldon Goldman, Voting Behavior on the United States Courts of Appeals Revisited, *American Political Science Review*, 1975, nr 2, ss. 491—506. — Uppsatsen är en vidareutveckling av en tidigare liknande studie av Goldman, Voting Behavior on the United States Courts of Appeals, 1961—1964, *ibid.*, 1966, nr 2, ss. 374—383.

¹⁹ Som ett exempel på de ganska kuriösa slutledningar man ibland finner i den judiciella litteraturen kan anföras Goldmans rekommendation (*op.cit.*, 1975, ss. 505—506) att »there is little reason to oppose the traditional political [judicial] appointment process», eftersom partivariabeln »does not account for all or almost all of the variance in voting behavior». Av Goldmans resultat — att partivariabeln »emerged as the most important» — borde väl snarast det motsatta följa, om man — vilket Goldmans resonemang implicit antyder — är ute efter att minimera inflytande från bakgrundsvariabler.

²⁰ Fred Kort, The Works of Glendon Schubert: The History of a Subdiscipline, *Political Science Reviewer*, 1974, nr 2, ss. 193—227.

²¹ Schubert, *op.cit.* (1963), s. 444.

²² John R. Schmidhauser, The Justices of the Supreme Court: A Collective Portrait, *Midwest Journal of Political Science*, 1959, nr 1, ss. 1—57.

²³ T.ex. Stuart Nagel, Political Party Affiliation and Judges' Decisions, *American Political Science Review*, 1961, nr 4, ss. 843—850; Kenneth Vines, Federal District Judges and Race Relation Cases in the South, *Journal of Politics*, 1964, nr 3, ss. 350—351; David W. Adamany, The Party Variable in Judges' Voting: Conceptual Notes and a Case Study, *American Political Science Review*, 1969, nr 1, ss. 57—73.

²⁴ T.ex. Kenneth Dolbeare, *Trial Courts in Urban Politics*, New York, 1967, s. 77; M. M. Feeley, Another Look at the »Party Variable» in Judicial Decision-Making; An Analysis of the Michigan Supreme Court, *Polity*, 1971, nr 1, ss. 91—104.

²⁵ Sålunda t.ex. i B. C. Canon — D. Jaros, External Variables, Institutional Structure and Dissent on State Supreme Courts, *Polity*, 1970, nr 2, ss. 175—200, där författarna visar att möjligheten att föra ärenden vidare till federala appellationsdomstolar innebär en försvagning av partivariabelns betydelse. När denna möjlighet saknas, och domstolarna följaktligen har att självständigt avgöra ett större antal ärenden som återspeglar samhällsliga politisk-ekonomiska klyftor, vinner partivariabeln i relevans. — Jmfr även E. N. Beiser — J. J. Silbermann, The Political Party Variable: Workmen's Compensation Cases in the New York Court of Appeals, *Polity*, 1971, nr 4, ss. 521—532.

²⁶ Vines, *op.cit.*

²⁷ Michael W. Giles — Thomas G. Walker, Judicial Policy-Making and Southern School Segregation, *Journal of Politics*, 1975, nr 4, s. 935.

²⁸ Jay A. Sigler, *An Introduction to the Legal System*, Dorsey, 1968, ss. 106—107.

²⁹ Theodore L. Becker, *Comparative Judicial Politics, The Political Functionings of Courts*, Chicago, 1970, s. 76.

³⁰ Joel B. Grossman, Social Backgrounds and Judicial Decision-Making, ingår i Thomas P. Jahnige — Sheldon Goldman, eds.: *The Federal Judicial System*, Hinsdale, 1968, s. 143.

³¹ James Allen Dator, The Life History and Attitudes of Japanese High Court Judges, *Western Political Quarterly*, 1967, nr 3, ss. 408—439.

³² Många arbeten kunde åberopas, men vi förtecknar här endast följande: Glendon Schubert, *The Judicial Mind: The Attitudes and Ideologies of Supreme Court Justices*, 1946—1963, Evanston, Ill., 1965; John D. Sprague, *Voting Patterns of the United States Supreme Court*, Indianapolis, 1968; Sidney Ulmer, Toward a Theory of Sub-Group Formation in the United States Supreme Court, *Journal of Politics*, 1965, nr 1, ss. 133—152; Harold J. Spaeth, *The Warren Court*, San Francisco, 1966; Werner Grunbaum, Analytic and Simulation Models for Explaining Judicial Decision-Making, ingår i Joel Grossman — Joseph Tanenhaus, eds.: *Frontiers of Judicial Research*, New York, 1969.

³³ Schubert, *op.cit.* (1965) kan anföras som ett exempel — se särskilt s. 75.

³⁴ Jmfr Sheldon Goldman — Thomas P. Jahnige, *The Federal Courts as a Political System*, New York, 1971, s. 155.

³⁵ Goldman, *op.cit.* (1975), s. 493.

³⁶ Sidney Ulmer, Leadership in the Michigan Supreme Court, ingår i Glendon Schubert, ed.: *Judicial Decision-Making*, New York, 1963, s. 16.

³⁷ David J. Danelski, Values as Variables in Judicial Decision-Making, ingår i Thomas P. Jahnige — Sheldon Goldman, eds.: *The Federal Judicial System*, Hinsdale, 1968, ss. 244—254.

³⁸ Glendon Schubert, Jackson's Judicial Philosophy: An Exploration in Value Analysis, *American Political Science Review*, 1965, nr 4, ss. 940—963.

³⁹ Glendon Schubert, The Dimensions of Decisional Response: Opinion and Voting Behavior of the Australian High Court, ingår i Joel B. Grossman — Joseph Tanenhaus, eds.: *Frontiers of Judicial Research*, New York, 1969, ss. 163—195.

⁴⁰ *Op.cit.*, s. 194.

⁴¹ Walter F. Murphy, *Elements of Judicial Strategy*, Chicago, 1973, (fourth impression).

⁴² Schubert, *The Judicial Mind*. — Resultaten av Schuberts bemödanden har inte

möjts med odelad entusiasm. Becker (*op.cit.*, s. 88) refererar ett omdöme av Martin Shapiro, som gör gällande att Schuberts metoder är »far more suggestive than conclusive.» Becker gör tillägget: »Shapiro is kind».

⁴³ I detta sammanhang kan kanske en hänvisning göras till ett systemanalytiskt smyckat inlägg av Kauko Sipponen (Oikeuslaitos systeemiteorian kannalta tarkasteltuna, *Lakimies*, 1970, nr 5, ss. 619—628), som hävdar att juristutbildningens innehåll i Finland hos adepterna tenderar framkalla en viss »pykäläsokeus», en viss oförmåga att till fullo inse och bedöma sådana samhälleliga omständigheter som borde få inverka på det judiciella beteendet.

⁴⁴ David J. Danelski, Conflict and its Resolution in the Supreme Court, *Journal of Conflict Resolution*, 1967, nr 1, s. 76.

⁴⁵ Ett exempel på en studie inom denna ämnessfär är David J. Danelski, The People and the Court in Japan, ingår i Joel B. Grossman — Joseph Tanenhaus, eds.: *Frontiers of Judicial Research*, New York, 1969, ss. 45—72.

⁴⁶ För nyare begreppsutredningar, se t.ex. Lars Bergström, *Objektivitet. En undersökning av innebörden, möjligheten och önskvärdheten av objektivitet i samhällsvetenskaperna*, Vänersborg, 1972; Göran Hermerén, *Värdering och objektivitet*, Lund 1972.

⁴⁷ Becker, *op.cit.*, ss. 35—41.

⁴⁸ Goldman — Jahnige, *op.cit.*, ss. 191—192.

⁴⁹ Jmfr Grossman, *op.cit.*, s. 144, där den överraskande tanken kastas fram att sociala bakgrundsvariabler kunde konstituera en sådan faktor. Författaren anför ingen argumentering för denna tanke.

⁵⁰ Joel Grossman, Dissenting Blocs on the Warren Court: A Study in Judicial Role Behavior, *Journal of Politics*, 1968, nr 4, ss. 1068—1090.

⁵¹ Becker, *op.cit.*, ss. 45—49.

⁵² Sidney Ulmer, [To the Editor], *American Political Science Review*, 1967 nr 4, s. 1098. Det ifrågavarande arbetet av Becker var en uppsats med titeln A Survey Study of Hawaiian Judges: The Effect on Decisions of Judicial Role Variations, som ingick i samma tidskrift, 1966, nr 2, ss. 677—680.

⁵³ Theodore Becker, [To the Editor], *American Political Science Review*, 1967, nr 4, s. 1101.

⁵⁴ Becker, *op.cit.* (1970), s. 46.

⁵⁵ Uttrycket har lånats ur Henry W. Ehrmann, *Comparative Legal Cultures*, Englewood Cliffs, 1976, s. 106.

⁵⁶ Dag Anckar, *David Eastons politiska teori: en intern och extern modellkritik*, Acta Academiae Aboensis, Humaniora Vol. 50:2, Åbo, 1974, ss. 22—43.

⁵⁷ David Easton, *A Systems Analysis of Political Life*, New York, 1965.

⁵⁸ David Easton, *The Political System. An Inquiry into the State of Political Science*, New York, 1953, s. 134.

⁵⁹ Becker, *op.cit.* (1970), ss. 17—18.

⁶⁰ Eugene J. Meehan, *Contemporary Political Thought. A Critical Study*, Homewood, Illinois, 1967, s. 419. Meehan gör det talande tillägget: »What else is there to be concerned with».

⁶¹ Jmfr t.ex. G. Casper — R. A. Posner, A Study of the Supreme Court's Caseload, *Journal of Legal Studies*, 1974, nr 3, ss. 339—375.

⁶² Jmfr även Dag Anckar, Finsk statskunskap 1960—1975: från behavioralism till policyanalys, *Meddelanden från Statsvetenskapliga fakulteten vid Åbo Akademi*, Ser. A:104, 1976, s. 21.

⁶³ Nämligen artiklar av Vilhelm Aubert (Conscientious Objectors before Norwegian Military Courts) och Ulf Torgersen (The Role of the Supreme Court in the Nor-

wegian Political System), som ingår i den av Glendon Schubert redigerade antologin *Judicial Decision-Making*, New York, 1963.

⁶⁴ En översikt av tidigare debatt i Sverige återfinns i Stig Jägerskiöld, Om domstols lagprövningsrätt, *Statsvetenskaplig Tidskrift*, 1964, nr 1, ss. 1—20.

⁶⁵ T.ex. Veli Merikoski, *Valtiosääntötuomioistuimen tarpeellisuus*, Vammala, 1973, särskilt kap. V.

⁶⁶ D. P. Kommers, Comparative Judicial Review and Constitutional Politics, *World Politics*, 1975, nr 2, ss. 282—297.

⁶⁷ T.ex. Aimo O. Aaltonen, Havaintoja lainkäytöstä, *Lakimies*, 1971, nr 6, ss. 579—581.

⁶⁸ C. Herman Pritchett, The Development of Judicial Research, ingår i Joel B. Grossman — Joseph Tanenhaus, eds.: *Frontiers of Judicial Research*, New York, 1969, s. 42.

⁶⁹ Sheldon Goldman — Thomas P. Jahnige, Systems Analysis & Judicial Systems: Potential & Limitations, *Polity*, 1971, nr 3, ss. 355—356.

⁷⁰ *Op.cit.*, ss. 357—358.

⁷¹ Tablån går — i en förenklade form — ganska mycket tillbaka på framställningen i Glendon Schubert, *Judicial Policy Making. The Political Role of the Courts*, Rev.ed., Glenview, 1974, ss. 138—144.

⁷² T.ex. Sheldon Goldman, Johnson and Nixon Appointees to the lower Federal Courts: some socio-political perspectives, *Journal of Politics*, 1972, nr 3, ss. 934—942.

⁷³ T.ex. J. C. Johari, Lobbying in India: Independence of National Judiciary and Supreme Court Association, *Indian Journal of Politics*, 1972, nr 1, ss. 39—55.

⁷⁴ T.ex. A. D. Castberg, The Ethnic Factor in Criminal Sentencing, *Western Political Quarterly*, 1971, nr 3, ss. 425—437.

⁷⁵ Nousiainen, *op.cit.* (1970), s. 139.

⁷⁶ Robert A. Dahl, *Pluralist Democracy in the United States*, Chicago, 1967, ss. 155—164.

⁷⁷ D. C. Kramer, Courts, Legislature and Social Reform: A Comparative Study, *Comparative Politics*, 1972, nr 4, ss. 251—268.

⁷⁸ För en god kritik enligt dessa linjer, se Jonathan D. Casper, The Supreme Court and National Policy Making, *American Political Science Review*, 1976, nr 1, särskilt ss. 56—63.

⁷⁹ Richard Funston, The Supreme Court and Critical Elections, *American Political Science Review*, 1975, nr 3, s. 810.

⁸⁰ R. C. Downing, Judicial Ethics and the Political Role of the Courts, *Law and Contemporary Problems*, 1970, nr 1, ss. 94—107.

⁸¹ Lars Erik Taxell, *Rätt och demokrati*, Acta Academiae Aboensis, Humaniora Vol. 52, Åbo, 1976, s. 1.